

Brandregres en toepasselijkheid omkeringsregel bij schending technische normen

VAST 2020 / N-0017
Hoge Raad
10 januari 2020, 18/04174

mr. Numann, mr. Polak, mr. Du Perron, mr. Sieburgh, mr. Lock
A-G mr. T. Hartlief

BW artikel 6:162

Rechtsvraag

Dient de omkeringsregel te worden toegepast bij schending van technische normen?

In het kort

In deze kwestie zoekt Reaal, als gesubrogeerd brandverzekeraar, regres op een producent van een soldeermachine, ATF. In de soldeermachine was brand ontstaan, waardoor het door Reaal verzekerde pand bijna volledig afbrandde. Volgens Reaal lag dit aan de machine (ontwerpfout), hetgeen door ATF werd betwist. Zo voerde ATF aan dat de brand was ontstaan doordat de soldeermachine – nadat die in 2002 door haar in het verkeer was gebracht – in 2006 zodanig door een derde was aangepast dat de machine op hogere temperaturen functioneerde. Nadat de rechtbank de vorderingen afwees, bekrachtigde het hof dat vonnis door te overwegen dat de in 2006 uitgevoerde aanpassing van de machine (vervanging van de soldeerpot voor een die geschikt was voor loodvrij soldeer) een substantiële wijziging van de machine betrof. Omdat die wijziging niet door ATF was verricht en niet kon worden uitgesloten dat de (met de wijziging gepaarde gaande) hogere bedrijfstemperatuur van de machine de oorzaak van de brand is geweest, oordeelde het hof dat geen oorzakelijk verband kon worden vastgesteld tussen het in 2002 in het verkeer brengen van de soldeermachine en het ontstaan van de brand in 2006. Dit oordeel is in cassatie vernietigd. Volgens de Hoge Raad heeft het hof verzuimd te oordelen over – kort gezegd – de stelling van Reaal dat de soldeermachine reeds ten tijde van het in het verkeer brengen gebrekkig was, waarbij het hof – gelet op het reeds uit de oorspronkelijke configuratie van de machine voortvloeiende brandrisico – onvoldoende motiveerde dat geen causaal verband aanwezig was. Volgens de Hoge Raad had het hof zelfs de omkeringsregel dienen toe te passen, omdat Reaal zich op een uit de Machinerichtlijn en ATEX-richtlijn voortvloeiende norm had beroepen die specifiek bescherming bood tegen het zich in dit geval verwezenlijkte risico.

In gelijke zin

Hoge Raad 13 juli 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA4200.

Anders A-G Hartlief in zijn conclusie voor het hier geannoteerde arrest (ECLI:NL:PHR:2019:1002).

Noot

1. Dit betreft een arrest dat voor de brandregrespraktijk van belang is. De Hoge Raad bevestigt dat schending van uit technische richtlijnen voortvloeiende normen aanleiding kan zijn om de

omkeringsregel toe te passen. Dit is in mijn visie niet nieuw. Zo sanctioneerde de Hoge Raad reeds in 2007 een oordeel van een hof dat schending van installatievoorschriften voor plaatsing van een geiser een beroep op de omkeringsregel rechtvaardigde (Hoge Raad 13 juli 2007, ECLI:NL:HR:2007:BA4200). Ook lagere rechtspraak liet al zien dat de omkeringsregel bij schending van een technische norm, die bescherming biedt tegen het verwezenlijkte risico, toegepast kan (en dient te) worden. Dit laat onverlet dat het voor de praktijk belangrijk is dat het hoogste rechtscollege zich nu expliciet daarover heeft uitgelaten en daarbij het andersluidende oordeel van het hof (dat niet tot toepassing van de omkeringsregel besloot, hetgeen volgens A-G Hartlief juist was) heeft vernietigd.

2. Het oordeel van de Hoge Raad past in een lijn waarin tegemoet gekomen wordt aan ‘bewijsnood’ van de claimende partij. Bij brandregreszaken is het, gelet op het verwoestende karakter van een brand, veelal lastig om achteraf de oorzaak van de brand c.q. causaliteit met 100% zekerheid vast te stellen. Om die reden kan het voor de eisende partij, op wie in principe de bewijslast rust, lastig zijn het causaal verband aan te tonen. Uit het *Steelpannetjes*-arrest (Hoge Raad 14 juli 2017, ECLI:NL:HR:2017:1353) volgt in dit verband dat de (bewijs)la(s)t volgens de Hoge Raad niet te hoog gelegd moet worden om tot toewijzing te kunnen komen van de stelling dat de brand door een bepaalde oorzaak is ontstaan. Het gaat erom welke brandoorzaak, mede gelet op andere bestaande brandscenario’s, de meest waarschijnlijke is. Dit scenario-denken dient in de motivering van de rechter inzichtelijk gemaakt te worden.

3. Ik merk daarbij op dat de claimant daarnaast – en los van de omkeringsregel – op basis van feitelijke of (andere) rechterlijke bewijsvermoedens tegemoet gekomen kan worden in de bewijslast van de schadeoorzaak c.q. het causaal verband. Op die manier kan de schade uiteindelijk voor rekening gebracht worden van de partij die naar alle waarschijnlijkheid de schade heeft veroorzaakt, dan wel die op zijn minst een substantieel risico op de verwezenlijking daarvan in het leven heeft geroepen. Dit bevordert brandpreventief gedrag en valt in mijn optiek alleen maar toe te juichen.

4. Terug naar het alhier geannoteerde arrest. Vanuit de toewijsbaarheid van de regresvordering gedacht is een claimant sneller geholpen op het moment dat technische normen zijn overtreden. De causaliteitsonzekerheid kan dan voor rekening van de gedaagde partij worden gebracht doordat wordt aangenomen dat de brand is ontstaan als gevolg van overtreding van die technische norm. In deze kwestie schreven de technische normen (neergelegd in de Machinerichtlijn en ATEX-richtlijn) voor dat de soldeermachine voorzien moest zijn van een compartimentering en separate afzuiging teneinde ervoor te zorgen dat gevaarlijke dampen niet tot ontploffing konden komen. Doordat die specifieke normen waren overtreden, was een risico op het ontstaan van ontploffing en brand in het leven geroepen en was voldaan aan de toepassingscriteria voor een beroep op de omkeringsregel.

5. Die toepassingscriteria houden in dat: (i) sprake is geweest van een gedraging in strijd met een norm die strekt tot het voorkomen van een specifiek gevaar ter zake van het ontstaan van schade en (ii) degene die zich op schending van deze norm beroept, ook bij betwisting aannemelijk heeft gemaakt dat in het concrete geval het (specifieke) gevaar waartegen de norm bescherming beoogt te bieden, zich heeft verwezenlijkt (zie ook Hoge Raad 2 juni 2017, ECLI:NL:HR:2017:1008).

6. In het geval aan deze twee vereisten is voldaan, wordt op basis van de omkeringsregel het bestaan van causaal verband (in de zin van *condicio sine qua non*-verband) tussen (a) een onrechtmatige daad of tekortkoming en (b) het ontstaan van de schade aangenomen. Het is vervolgens aan de aangesproken partij om aannemelijk te maken dat de bedoelde schade ook zonder die gedraging of tekortkoming zou zijn ontstaan. Strikt juridisch gezien is dit geen omkering van de bewijslast, maar een ‘verlichting’ van de op de eisende partij rustende bewijsleveringslast (zie Asser *Procesrecht*/Asser 3 2013, nr. 302).

7. In het hier door de Hoge Raad beslechte geval zal, nu toepasselijkheid van de omkeringsregel is

gegeven, in de procedure na verwijzing moeten worden uitgemaakt of de brand ook zonder de ontwerpfouten zou zijn ontstaan. Dat lijkt mij, zonder overigens gehinderd te zijn door de niet uit het arrest blijkende feiten en omstandigheden van het geval, voor ATF een lastige opgave. Dit illustreert dan ook direct het belang van de omkeringsregel in brandregreszaken: als een beroep op de omkeringsregel slaagt, lijkt de discussie over causaal verband direct te zijn beslecht.

8. Partijen die met brandregres (of andersoortige regreskwesties waarin technische normen spelen) te maken hebben, doen er dan ook goed aan vooraf in kaart te brengen welke regelgeving van toepassing is op machines, installaties en/of constructies die (mogelijk) een rol hebben gespeeld bij het ontstaan van de schade en te bezien of die zijn nageleefd. Het gaat dan om concrete normen die strekken ter voorkoming van een specifiek gevaar op het ontstaan van schade (vanzelfsprekend is ook relevant of schending van die norm onrechtmatig handelen/nalaten ex artikel 6:162 BW oplevert).

9. Welke normen daarvoor in aanmerking komen en waar die te vinden zijn, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. In zijn algemeenheid kan worden gewezen op de uit het Bouwbesluit voortvloeiende normen die strekken ter voorkoming van brandgevaar (zoals voorschriften uit de NEN 1010 voor elektrische installaties). Zoals aangegeven gaat het alleen om normen die beogen te beschermen tegen een specifiek gevaar (bijvoorbeeld ontploffing/brand/instorting/waterschade), zodat niet iedere norm zich leent voor toepassing van de omkeringsregel. Dat geldt ook voor de normen uit het Bouwbesluit, dat een veelheid aan normen bevat op diverse terreinen. Zo bevat het Bouwbesluit naast regels voor de brandveiligheid ook normen voor constructieve veiligheid. Vanzelfsprekend kunnen die laatste normen wel weer een rol spelen in het kader van de omkeringsregel als bijvoorbeeld een norm is geschonden die de constructieve veiligheid beoogt te waarborgen en het pand is ingestort.

10. Daarnaast kunnen brandvoorschriften uit een aan een exploitant vergunde gebruiksvergunning in aanmerking komen voor een beroep op de omkeringsregel en kan – ook voor andere type schades – gedacht worden aan montage- en onderhoudsvoorschriften/-handleidingen van producenten, niet in wet- of regelgeving verankerde NEN-normen, voorschriften uit een productcertificaat (zie in dit verband het vonnis van de Rechtbank Breda van 27 februari 2008, ECLI:NL:RBBRE:2008:BC5875, waarin toepassingsvoorwaarden uit een KOMO-attest bij het aanbrengen van dakbedekking waren geschonden) of richtlijnen (voor schade aan gebouwen bij funderingswerkzaamheden bijvoorbeeld de richtlijn SBR-A; zie bijvoorbeeld het vonnis van de Rechtbank Zwolle-Lelystad van 13 april 2011, ECLI:NL:RBZLY:2011:BR0591).

11. Regreszoekende verzekeraars en experts doen er, kortom, goed aan in kaart te brengen of specifieke normen ter voorkoming van het verwezenlijkte gevaar zijn geschonden. Aan de andere zijde is het aan gebouweigenaren/aannemers/installateurs steeds goed voor ogen te hebben en te houden welke normen ter bescherming van welke gevaren van belang zijn. Daarbij behoren zij er rekening mee te houden dat die normen zich niet noodzakelijkerwijs beperken tot in wet- en regelgeving verankerde normen.

12. De praktijk zal steeds moeten uitwijzen welke norm voor een rechter nog relevant wordt geacht voor een beroep op de omkeringsregel. Maatschappelijke en technische ontwikkelingen zullen daarbij een rol spelen. Met nieuwe technologische ontwikkelingen komen namelijk ook nieuwe zorgen. Zo creëren elektrische auto's niet alleen files bij de laadpalen op weg naar wintersportland, maar vormen zij ook een bedreiging voor de brandveiligheid als die in ondergrondse parkeergarages staan geparkeerd. Recent is in de media in dit verband daarvoor de nodige aandacht gevraagd, waarbij is aangekondigd dat het Instituut voor Fysieke Veiligheid voor de zomer een richtlijn zal/wenst te publiceren waaraan ondergrondse parkeergarages moeten voldoen. Afhankelijk van de daarin vervatte normen acht ik het goed mogelijk dat schending daarvan toepassing van de omkeringsregel mogelijk maakt. Dat is wat mij betreft (ook) rechtvaardig en bevordert maatschappelijk gewenst gedrag door gebouweigenaren/-beheerders

aan te sporen risico's, waaraan hun bouwwerken bloot staan en daarmee ook het publiek, adequaat te onderzoeken/observeren en robuuste maatregelen te treffen.

Keywords

Aansprakelijkheidsrecht
Brandregres
Omkeringsregel
Technische normen

Vindplaatsen

[ECLI:NL:HR:2020:27](#)

Auteur(s)

Patrick van der Vorst

Advocaat bij VanNiekerkCieremans te Rotterdam

[LinkedIn](#)